

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Komunikace mezi prarodiči a vnoučaty prostřednictvím médií

Bakalářská práce

Autor: Michaela Ižariková

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Michaela Ižariková

Studium: P14K0191

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

Název bakalářské práce: **Komunikace mezi prarodiči a vnoučaty prostřednictvím médií**

Název bakalářské práce Communication between grandparents and grandchildren via media
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou komunikace mezi prarodiči a jejich vnoučaty prostřednictvím médií. Teoretická část práce dává nahlédnout na pojmy rodina, generace, socializace, komunikace a média. Cílem je poskytnout pohled na komunikaci mezi prarodiči a vnoučaty prostřednictvím médií. V empirické části práce bude použito kvalitativní šetření, které se zaměřuje na mediální komunikaci mezi generací prarodičů a generací vnoučat. Sběr dat bude proveden formou rozhovoru.

GIDDENS, Anthony. Sociologie. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4. HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1160-3. JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. Média a společnost. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9. MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. Radosti a strasti prarodičů, aneb, Když máme vnoučata. Vyd. 1. Praha: Grada, 1997. 141 s. ISBN 80-7169-455-X. ŘEZÁČ, Jaroslav. Sociální psychologie. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6. VYBÍRAL, Zbyněk. Psychologie lidské komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 263 s. ISBN 80-7178-291-2.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Gabriela Slaninová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Leony Stašové, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Jičíně, dne 13. 3. 2017

Poděkování

Děkuji Mgr. Leoně Stašové, Ph.D. za odborné vedení, podnětné rady a metodickou pomoc, kterou mi v průběhu zpracování mé bakalářské práce poskytla.

Anotace

IŽARIKOVÁ, Michaela. *Komunikace mezi prarodiči a vnoučaty prostřednictvím médií*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 58 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou komunikace mezi prarodiči a jejich vnoučaty prostřednictvím médií. Teoretická část práce dává nahlédnout na pojmy rodina, generace, socializace, komunikace a média. Cílem je poskytnout pohled na komunikaci mezi prarodiči a vnoučaty prostřednictvím médií. V empirické části práce je použito kvalitativní šetření, které se zaměřuje na mediální komunikaci mezi generací prarodičů a generací vnoučat. Sběr dat je proveden formou rozhovoru.

Klíčová slova: rodina, komunikace, média

Annotation

IŽARIKOVÁ, Michaela. *Communication between grandparents and grandchildren via media*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2017. 58 pp. Bachelor Degree Thesis.

Bachelor thesis deals with the issue of communication between grandparents and their grandchildren through the media. The theoretical part of the thesis gives an insight on the concepts of family, generation, socialization, communication and media. The aim is to provide insight on the communication between grandparents and grandchildren through the media. In the empirical part of the thesis used a qualitative inquiry, which focuses on media of communication between the generations of grandparents and generations of grandchildren. Data collection is conducted by interview.

Key words: family, communication, media

Obsah

Úvod.....	7
1 Rodina jako místo mezigeneračního setkávání	9
1.1 Mezigenerační vztahy v rodině	10
1.2 Role prarodičů v životě vnoučete	12
1.3 Typologie prarodičů	14
2 Význam komunikace v mezigeneračních souvislostech.....	17
2.1 Vliv verbální a neverbální komunikace v interpersonálním kontaktu	17
2.3 Další druhy komunikace	19
2.4 Motivace ke komunikaci	20
2.5 Komunikační styly	20
2.6 Komunikace z mezigeneračního pohledu	21
3 Média jako nástroj mezilidských vztahů.....	26
3.1 Druhy médií	26
3.2 Média v rodině	27
3.2.1 Mezigenerační informační a komunikační technologie	27
3.2.2 Používání informační a komunikační technologie v České republice	28
4 Výzkumné šetření	32
4.1 Použitá metodologie.....	32
4.2 Formulace cíle a výzkumných otázek	32
4.3 Výběr a charakteristika respondentů	33
4.4 Interpretace dat.....	34
4.5 Diskuze	43
Závěr	46
Seznam použité literatury	48
Přílohy	52

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou komunikace mezi prarodiči a vnoučaty a to prostřednictvím médií. V dnešní uspěchané době jsou vztahy prarodičů a vnoučat velice důležité a jejich udržování mohou napomoci právě nové komunikační technologie. Jak populace stárne, věk dožití se prodlužuje, je umožněno prarodičům prožít větší část svého života s vnoučaty, než tomu bylo dříve. A tak prarodiče vidí nejen dětství a dospívání svých vnoučat, ale i vstup do dospělosti a založení nové generace. Prarodiče jsou mnohdy nejdůležitějšími vzory hned po rodičích. Teoretická část práce dává nahlédnout na rodinu jako prvního socializačního činitele, na role prarodičů i vnoučat a na pozitivní vazby mezi generacemi.

V současné společnosti je téměř nemožné nepoužívat nová komunikační média, a proto může být zajímavé, jak jich využívají prarodiče při komunikaci se svými vnoučaty a naopak. V práci je popsána problematika médií, jednotlivá komunikační média a jejich vliv na mezigenerační vztahy.

Hlavním cílem bakalářské práce je poskytnout pohled na komunikaci mezi prarodiči a vnoučaty prostřednictvím médií. Téma jsem si vybrala především proto, že vztah prarodič – vnouče považuji za významný a ve spojení s aktuálním tématem médií pro společnost přínosným.

V teoretické části se věnuji i komunikaci, která spojuje obě témata rodiny a médií. V práci uvádím druhy komunikace, popisuji nejen komunikaci přímo v rodině, ale i prostřednictvím médií.

V empirické části se snažím odpovědět na otázku: Jak spolu komunikují prarodiče a vnoučata prostřednictvím médií? Šetření jsem provedla pomocí polostrukturovaných rozhovorů. K analýze používám části zakotvené teorie a to otevřené kódování a kategorizace. Uvědomuji si, že při malém počtu respondentů je mé výzkumné šetření platné pouze pro danou skupinu lidí, avšak jsem názoru, že i tak umožní náhled do této problematiky.

Téma médií je hojně diskutovaným problémem a i v teoretické rovině poměrně obecně zpracovaným, ale v oblasti používání médií v širší rodině je již málo řešeným tématem. Z českých autorů se problematikou médií zabývá hlavně Jiráček a Köpplová (2007), Kopecký (2007), Stašová (2015), ze zahraničních je to Deuze (2015), Prensky (2012) či Spietzer (2014). Téma rodiny a především mezigeneračních vztahů zpracovali např. Matějček (1997), Novák (2014), Sak a Kolesárová (2012), Žumárová (2012). Obě tato témata společně najdeme spíše jen v kvalifikačních pracích: např. Trumhová (2015), Šťastná (2015), Veselá (2016).

Tato bakalářská práce může být přínosná zejména pro pedagogy, kteří pracují s dětmi nebo seniory.

1 Rodina jako místo mezigeneračního setkávání

Rodinu definují různí autoři podobně a přesto odlišně. Každý autor přikládá význam něčemu jinému. „*Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.*“ (Giddens 2004, 156). Podle Matouška (1997, 8) má rodina nejen reprodukční funkci, ale je základní jednotkou společnosti. Není jen institucí na rozmnožování „*člověka jako živočicha*“, ale zabezpečuje jeho socializaci. A Možný (1999, 13) doplňuje: „*Představuje sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému.*“ Je otázkou, zda za rodinu můžeme považovat bezdětný pár anebo považujeme za nejdůležitější její biologicko-reprodukční funkci. V prvním případě hovoříme spíše o domácnosti. Možný (1999, 17) píše: „*...pro rodinu je svazek krve definující vlastnosti.*“

Z těchto definic můžeme vyčíst i funkce rodiny. Za nejpodstatnější považujeme biologicko-reprodukční funkci. Mezi další neméně podstatné funkce patří: sociálně ekonomická, ochranná, socializačně výchovná a emociální – která je jako jediná nezastupitelná institucí. (Kraus et al. 2015, 40)

Rodina je malá sociální skupina. V tradiční společnosti žilo pohromadě více generací, jednalo se tedy o rodinu rozšířenou. Jelikož nebyl žádný sociální systém, bylo nutností, aby se děti postaraly o své stárnoucí rodiče. Rodiče jim na oplátku dávali k dispozici své zkušenosti. Učení probíhalo v rodinách, informace se předávaly z generace na generaci. Této všeobecné představě oponuje Giddens (2004, 157). Tvrdí, že již před nástupem moderní společnosti rodiny tvořily spíše nukleární jednotky, žijící samostatně, ale závislejší na široké rodinné síti. V moderní společnosti se lidé stěhovali za prací do měst a řadu funkcí rodiny přebíraly instituce (např. pečující, výchovnou a vzdělávací).

V dnešní postmoderní době převládá život v rodinách, které jsou tvořeny rodiči a dětmi. To hovoříme o rodině nukleární (jádrové). Ovšem, při dnešní velké rozvodovosti se rodina opět doplňuje o členy tzv. rekonstruované rodiny, kdy do rodiny přicházejí nevlastní rodiče a sourozenci (Možný 1999, 195). A s nimi se rodina rozrůstá i o nevlastní prarodiče. Ale prarodiče a další příbuzní žijí většinou

odděleně. Objevují se i alternativní formy soužití. Podle Krause (2015, 17) se v neustále proměňujícím světě vyvíjí i rodina. Vznikají tak další podoby rodiny. Kučírek (in Kraus et al. 2015, 17) je specifikuje jako: „...*volné soužití, vícenásobné vztahy, rodiny odloučené a v rozvodových řízeních, rodiny s jedním rodičem, binukleární rodiny, opakovaná manželství, nevlastní rodiny, homosexuální, lesbické rodiny.*“

Je tedy otázkou, zda chybí rodině blízké mezigenerační vztahy v současné společnosti a zda mají prarodiče ke svým vnoučatům blízko. Dovedou moderní média překlenout prostorovou vzdálenost?

1.1 Mezigenerační vztahy v rodině

Každá generace žije v jiné (ve své) době, je formována jinými okolnostmi, proto má každá generace na stejnou věc odlišný pohled. Lidé, kteří se narodili ve stejném časovém období, jsou spřízněni, mají podobné vzpomínky na události, které ovlivnily jejich život. Matějček (1989, 206) podotýká: „*Rodinný život je v každé lidské generaci poněkud jiný. Je to přirozená vývojová nutnost – a je to tak v pořádku...Jde jen o to, aby se při všem tom pokroku neztrácely hodnoty, které jsou vzácné a důležité.*“ Je přínosné, když si jednotlivé generace v rodině pomáhají a mají pro sebe vzájemné pochopení.

Jak jsem výše uvedla, určité funkce rodiny převzal stát některé více, jiné méně úspěšně. Ovšem s řadou státních institucí, nejsou lidé spokojeni nebo tyto služby nefungují tak, jak by si představovali a opět se vracejí k rodinným sítím, jež rádi využívají. A samozřejmě časová zaneprázdněnost pracujících rodičů přispívá k tomu, že s řadou činností zajišťující chod rodiny běžně vypomáhají právě prarodiče (např. vodění vnoučat do a ze školských zařízení, hlídání v nemoci a o prázdninách a další). (Mazánková 2012, 13). A Sedláková (2015, 7) dodává: „*Senioři tedy rádi s hlídáním svých vnoučat pomohou, avšak nesmí to být na úkor jejich vlastního času a potřeb.*“ Je zřejmé, že rodiny, jejichž prarodiče mají bydliště ve větší vzdálenosti, této pomoci nemohou využívat. Kontaktují se tedy alespoň pomocí médií. Matějček a Dytrych

(1997, 48) rozdělují vliv prarodičů na mladou rodinu na přímý a nepřímý. A k nepřímému vlivu uvádí: „*Pamatujme, prosím, že dnes máme telefony, auta, videa, fotoaparáty, faxy a nejrůznější další vymoženosti, které umožňují, aby i tento kontakt „na dálku“ byl častý, pravidelný a tak intimní, že se faktickému soužití moc nevzdaluje. Navíc je tento zprostředkovaný kontakt do značné míry osvobozen od každodenních nevyhnutelných nepříjemností a těžkostí, takže má celkově spíše svátečnější ráz. A to je dobré zvláště pro vnoučata.*“ A dnes vše usnadňují nová komunikační média.

Jelikož má každá generace svůj náhled na věc, může docházet k řadě neshod, komunikačních nedorozumění. Zvláště pak pokud se jedná obgeneraci prarodičů a jejich vnoučat. V dnešním světě plném rychlých změn, může být těžké pro prarodiče držet krok s mladými. Musíme si také uvědomit, že každá generace vychovává generaci novou pro budoucí, nám neznámý svět. Matějček (1989, 325) trefně popsal tuto náročnou situaci: „*Jedna lidská generace připravuje generaci svých dětí životní podmínky, ve kterých sama nevyrostla. V posledním století, kdy se civilizační proces mimořádně urychlil, platí toto pravidlo se zvláštní naléhavostí.*“

Jak jsem zmínila výše, v současné době se jen stěží obejdeme bez mezigenerační solidarity. A to nejen v generaci prarodičů a rodičů, ale i ve vztahu mezi prarodiči a vnoučaty. Je nesmírně důležité podporovat vztahy mezi nimi již od útlého dětství vnoučat. To, že je rodina první socializační činitel, tím nemám na mysli jen nejbližší, tedy matku, otce a sourozence. Helus (2015, 221) považuje za významné navázání vztahu i se širší rodinou, především s prarodiči. Prarodiče otevírají vnoučeti nový svět, kde dítě může „*...hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení, různého postavení.*“

Vztah prarodičů a vnoučat může být vzájemně obohacen o mezigenerační učení. Prarodiče rádi vypravují, jak to bylo dříve, co zažili, když byli malí. Děti se dozvídají něco zajímavého z rodinné historie. A zase naopak vnoučata mohou pomoci udržet starší generaci krok s rychlým vývojem např. nových technologií v oblasti médií. Prarodiče pak mohou tyto vymoženosti směle používat v komunikaci nejen s vnoučaty, ale i s úřady nebo se svými přáteli. Tyto schopnosti mohou prarodiče

využít, právě pokud se s věkem sníží jejich mobilita, proto by se neměli novým komunikačním médiím bránit.

V každém vztahu se objevují pozitivní i negativní jevy. Tento rozpor v mezigeneračních vztazích nazývá Sýkorová (2006, 694) jako intergenerační ambivalenci. Tvrdí, že příbuzenství je prožíváno jako: „*směs spřízněnosti i žárlivosti, angažovanosti v osobním sdílení, ochoty „táhnout za jeden provaz“ i vyhýbání se druhým a rodinné odpovědnosti.*“

1.2 Role prarodičů v životě vnoučete

Narození dítěte se netýká jen rodičů, ale i prarodičů. Rodiče si mohou obvykle vybrat, zda se stanou matkou a otcem. Zato prarodičům je role dědečka a babičky přidělena. Samozřejmě záleží, jak je člověk na roli prarodiče připraven. Období prarodičovství přichází většinou ve zralém středním věku nebo raném stáří, ale není to pravidlem. (Žumárová 2012, 75). Vztah prarodič vnouče ovlivňuje již to, zda se na malé vnouče prarodiče těší, zda iniciují jeho vznik. Překážkou prarodičovství může být i neschválení partnera dcery či syna. Dalšími faktory, které působí na zralost prarodiče, jsou věk, postavení rodiny, profesionální kariéra, místo, kde rodina žije. (Matějček, Dytrych 1997, 23).

Prarodiče ovlivňují vnouče v průběhu celého života. Podle Žumárové (2012, 78) již před narozením, mohou pomoci rodičům vybrat jméno. Po narození vnoučete se většinou u babiček projeví „mateřská láska“, zatímco dědečkové se těší spíše na věk starší, nejméně batolecí, kdy už je interakce mezi prarodičem a vnoučetem většího rozsahu. A Matějček s Dytrychem (1997, 59) zdůrazňují, jak je významné v tomto věku nastavovat dětem biologické zrcadlo, což s oblibou činí právě prarodiče. „*Povídají si s nimi jejich dětskou řečí, opakují s nimi jednu hru tak dlouho, pokud na tom dítě trvá, lezou s nimi po zemi, dělají zvířátka – no zkrátka, dají se dětmi „ochotit“ a „osedlat“.* Na tom všem není zajisté nic špatného – ba právě naopak, báječně to slouží vývojové stimulaci jak dětí, tak prarodičů. Nebezpečí je jen v přehánění!“

Po vývojovém období batolecím následuje věk předškolní a nastává doba pohádek, vyprávění a rolových her „na někoho“. Prarodiče nevypravují pouze pohádky, ale i historiky ze svého dětství a mnohdy i z dětství svých předků. Tak se přenáší z generace na generaci informace o historii rodu. (Žumárová 2012, 84). Stašová, Slaninová, Junová (2015, 10) podotýkají: „*Socializační proces je zajišťován prostřednictvím mezigeneračního přenosu, který obsahuje mj. přípravu na plnění sociálních rolí v určité pozici a profesi.*“ Můžeme tedy konstatovat, že do socializace skrze prarodiče zasahují generace předešlé.

Na předchozí vývojová stádia si většinou nepamatujeme a známe jejich průběh z vyprávění našich rodičů. Zato mladší školní věk máme již uložen v našich vzpomínkách. Školní věk je plný povinností a úkolů, popř. zájmové činnosti. Matějček s Dytrychem (1997, 63) upozorňují: „*Naše dnešní děti bývají školou a mimoškolními povinnostmi dost často přetíženy.*“ A dále podotýkají, že jsou to právě prarodiče (a jejich nadhled), kteří před tímto přetěžujícím tlakem vnoučata chrání. Kromě životního nadhledu a moudrosti to způsobuje i fakt, že prarodiče jsou obklopeni větším počtem dětí než rodiče a ambice na vnoučata kladené se mohou rozdělit na více dětí „... *opět důvod k větší shovívavosti.*“ (Matějček, Dytrych 1997, 64).

V dětech školního věku se patrně sami vidíme a vzpomínáme na svá školní léta. Tyto mladší děti rády a ochotně přijímají názory ostatních za své. Jiná situace nastává v období dospívání, kdy si mladí lidé vytvářejí vlastní názor na svět a prarodičům se zdá tolik odlišný od toho jejich. Matějček, Dytrych (1997, 65) vysvětlují: „*Ke konfliktům dochází tentokrát ne tolik s rodiči, jako už s vnoučaty samotnými, a to na podkladě rozdílných postojů k životu a jeho hodnotám u dvou relativně vzdálených generací.*“ Obecně se dá říci, že mladí mají rádi novoty a s oblibou riskují, zato starší generace ne. Ale vnoučata v tomto vývojovém období žijí už svůj život a prarodiče by jim měli pomoc již jen nabízet, ne vnucovat.

Z tohoto stručného přehledu vývojových období dítěte je patrné, že prarodič v životě vnoučete hraje významnou roli a pokud mu to zdraví dovolí je schopen o vnoučata převzít i určitou část péče. To, jak se k roli různí prarodiče staví, popíšeme v následující typologii prarodičů.

1.3 Typologie prarodičů

Každý je sice individualitou, ale přesto je možné rozdělit chování prarodičů do několika skupin.

Matějček a Dytrych (1997, 105) vytvořili tuto **galerii prarodičů**:

- Vládci rodiny – mají jednoznačný respekt, vše se řídí tím, co chtějí, rozhodnutí jsou členy rodiny přijímána bez diskuze, ostatní se jim přizpůsobí z obavy z jejich hněvu.
- Protektoři – ochraňují, starají se o svá vnoučata, může docházet k obvinění rodičů, že pro své děti nedělají maximum, chtějí, aby se vnoučata chovala podle jejich představ, protože „oni to s nimi myslí nejlépe“.
- Obětavci – vnoučata jsou pro ně smyslem života, udělají pro ně prakticky vše, nezasahují do chodu rodiny, jsou to altruisté, nedávají své snažení ostatním na obdiv.
- Žijí nový život – a vnouče jim nějakým způsobem překáží, nezapadá do jejich plánu, např. mladá babička s novou rodinou nebo časově zaneprázdněný dědeček podnikatel.
- Opuštění – vnoučata po vzoru rodičů o kontakt s nimi moc nestojí, prarodiče se cítí opuštění a neužiteční, mnohdy chování svých blízkých omlouvají, jindy v nich převládnu pocity nevděku a křivdy.

Hasmanová Marhánková a Štípková (2014, 23) se v **typologii vzorců prarodičovství** zaměřují především na roli babičky. V textu práce doslova uvádějí: *„Jsme tak svědky fungování jisté „generační smlouvy“ mezi ženami, kdy se pomoc babiček v poměrně výrazné míře stává (veřejně nepojmenovanou, ale přesto očekávanou) podmínkou úspěšného návratu mladých žen na trh práce.“* Z analýzy výsledků kvantitativního i kvalitativního výzkumu vytvořily následující typy babiček:

- Babička jako zaměstnání – je nejintenzivněji zapojena do péče o vnoučata, hlídá většinou každý den až několik hodin, nahrazuje přítomnost rodiče,

uplatňuje se zvláště v situaci, když se matka dítěte vrací na trh práce, její pomoc je vnímána jako samozřejmost.

- Babička na telefonu – je také intenzivně zapojena, ale spíše nárazově a neplánovaně, hlídá vnoučata nepravidelně několikrát měsíčně, je vždy k dispozici, a to i v situacích, kdy rodiče vyrazí za zájmovou činností či přáteli a to přispívá k pohodě v rodině.
- Babička jako vynucená pomoc – pomoc sama nenabízí, není vnímána jako samozřejmá, s vnoučaty sice tráví podobně času jako předcházející typ, ale pouze v situacích, kdy se jedná o prospěch celé rodiny, ne pro zábavu rodičů.
- Babička na zážitky – sama kontakt iniciuje, nejedná se o každodenní péči, soustředí se na zábavu a naplnění volného času vnoučat.
- Babička jako návštěva – kontakt není již tak častý, setkání probíhá většinou při rodinné návštěvě nebo oslavě za přítomnosti rodiče, nevystupuje v roli pečovatele (může to být způsobeno např. prostorovou vzdáleností nebo zdravotním omezením).
- Nepřítomní prarodiče – kontakt s vnoučaty je minimální nebo žádný (většinou se jedná o vnoučata z rozvedených rodin).

Z výzkumu vyplynulo, že je důležitější kvalita vztahu prarodič – vnouče, než věkový odstup a že nelze vycházet jen z kvantitativních dat jako je prostorová vzdálenost prarodičů a vnoučat.

Sedláková (2015, 52) se pokusila také určit **kategorie prarodičů**. Je zajímavé, že zmiňuje první typologii Matějčka a Dytrycha (1997), a konstatuje, že skoro po 20 letech od jejich výzkumu, se její typologie liší a uvádí, že vychází z perspektivy vnoučat.

- Prarodič jako vzor – především v chování k blízkým příbuzným, ke kladnému způsobu života, aktivním seniorským létům.
- Prarodič jako anti vzor – neharmonický vztah mezi prarodiči (tento typ je nejčtenější u vnoučat ve věku dospívání).
- Prarodič jako kamarád/ka – chování vnoučete je podobné jako ke svým vrstevníkům, často se prarodičům i svěřují s problémy, ale i radostmi.

- Prarodič jako autorita – do této skupiny patří hlavně dědečkové, převažuje respekt a citový odstup (zřejmě způsobený neschopností některých dědečků navázat vřelý vztah s malými dětmi).
- Prarodič jako cizinec – vztah na neutrální úrovni (někdy vzniklý v důsledku introvertní povahy prarodiče, jindy vysokým věkem).

Matějček a Dytrych dělí chování prarodičů právě z pohledu prarodičů, Hasmanová Marhánková a Štípková z pohledu matek, které vítají pomoc v oblasti péče o děti a Sedláková z pohledu vnoučat. Některé typy se z části překrývají, další jsou zcela totožné a jiné úplně odlišné. Ať již rozčleníme typy chování prarodičů jakýmkoli způsobem, je jisté, že je důležitý kontakt a udržování dobrých vztahů s blízkými. A to už se dostáváme k problematice komunikace, kterou se budeme zabývat v následující kapitole.

2 Význam komunikace v mezigeneračních souvislostech

Lidská komunikace je pro naše žití, fungování ve společnosti i v rodině velice důležitá. Komunikování bereme jako úplnou samozřejmost. Co je to vlastně komunikace, co obsahuje, čím je pro nás významná? Comunicare znamená něco sdílet, činit společným. Je řada definic od jednoduché, až bych řekla trochu technické, že komunikace je proudění informací od jednoho bodu k druhému bodu, až po náročnější dle Vybírala (2000, 18): „*Autoři kalifornské paoaltské školy Watzlawick, Beavinová a Jackson (1969) charakterizovali lidskou komunikaci jako médium pozorovatelných manifestací lidských vztahů.*“

Musíme si uvědomit, že nekomunikovat nelze. Je možné nemluvit, ale není možné se nijak neprojevovat. Můžeme mlčet, ale i svým mlčením dáváme najevo svůj názor, postoj k danému problému. Jak píše Svoboda (2014, 52): „*Můžeme tedy říci, že komunikace, interakce člověka s okolním světem je proces, který začal narozením a končí smrtí.*“

2.1 Vliv verbální a neverbální komunikace v interpersonálním kontaktu

Verbální komunikace je jedním ze základních druhů komunikace. Jedná se o vyčtená, popř. napsaná slova. Mezi další druhy řadíme komunikaci neverbální a komunikaci činem.

Dá se říci, že v komunikaci se jedná o to, kdo říká, co říká, jakým kanálem, komu říká a s jakým účinkem. Neméně důležitá je otázka, proč to říká. (Vybíral 2000, 19). Každá komunikace obsahuje svou sémantiku, syntax a pragmatiku. Sémantikou rozumíme význam slova jak z pohledu komunikátora, tak z pohledu komunikanta. Do syntaxe patří kódování, komunikační kanály, ruchy, kapacita komunikace, redundance (nadbytek informací). Do pragmatické stránky komunikace řadíme analýzu vztahů mezi komunikátorem a komunikantem v konkrétní souvislosti a porozumění záměru. (Vybíral 2000, 18). Rovněž významné jsou pojmy denotace a konotace, zvláště pro prevenci komunikačních konfliktů. Denotace

vyjadřuje objektivní význam nějakého pojmenování. Tento význam je připisován obecně. Pojem konotace je subjektivní nebo emociální význam, který určitý člověk připisuje danému slovu. (DeVito 2008, 124).

Vše podstatné o komunikaci shrnuje Plaňava (2005, 94): „*Ta pravá, vskutku mezilidská komunikace předpokládá současně vzájemnost, dále oboustrannou zaměřenost čili intenci komunikovat, a též dovednost používat složité, po generace se vyvíjející symboly věcí, jevů i procesů – neboli jazyk, řeč.*“ A Helus (2011, 231) dodává, že komunikace je něčím jako „...*sociálním dýcháním*“.

Neverbální komunikace výrazně ovlivňuje náš osobnostní projev. Např. dvojná vazba – slovy sdělují něco jiného, než signalizují mimoslovním projevem.

Do neverbální složky komunikace řadíme nejen gestiku (gesta rukou), mimiku (výraz v obličeji), zrakový kontakt (měl by být přiměřený), haptiku (doteky, např. podání ruky), proxemiku (vzdálenost komunikujících – každý z nás má jinou tzv. intimní zónu, kam pouštíme jen opravdové přátele, rodinné příslušníky), posturologii (pohyby těla, postoj), kineziku (spontánní pohyby různých částí těla), ale i zacházení s časem a předměty. Hodně o nás vypovídá, zda stále chodíme všude pozdě, zda máme doma uklizeno, jak se oblékáme i styl řízení auta. (Vybíral 2000, 64).

Neverbálně komunikovat může vědomě, ale i nevědomě. V neverbální složce převládá komunikace nevědomá, protože jen stěží můžeme ohlídat vše, co spadá do mimoslovní komunikace. Jistě jsou lidé, kteří to zvládnou, ale chce to soustředění a cvik. Ve chvílích volna, relaxace, spontánnosti jsme uvolnění a stále se nehlídáme.

Ovšem jsou situace, kdy chceme zapůsobit, udělat se lepšími a k tomu využíváme opět především neverbální komunikaci. Chápavě přikyvujeme, že rozumíme a přitom nevíme, o co jde. Vybíral cituje Argyleho (2000, 71): „*Dobře víme, že lidé se často pokoušejí prezentovat sami sebe v příznivějším světle. ...Ve svém každodenním životě prezentují lidé obrázek o sobě, který je blíže tomu, jakými by chtěli být, než tomu, jací doopravdy jsou.*“

Neverbální komunikování má různé funkce. Můžeme tak podpořit mluvené slovo, zdůraznit obsah sdělovaného. Mnohdy tím vyjadřujeme emoce a nejen to, neverbální

komunikace nám pomáhá tyto emoce zvládat a zpracovat, abychom se dostali znovu do emoční rovnováhy. Pomocí mimoslovní komunikace se můžeme prezentovat, představit se. Vyjadřujeme jí interpersonální postoj. Dále užíváme různých ustálených neverbálních prostředků např. při ceremoniálech, rituálech (uvítání, loučení), při masových setkáních (souhlas potleskem) a v umění (pantomima, balet). (Vybíral 2000, 70).

Je tedy otázka, jak tuto důležitou složku komunikace dokáže přenášet moderní komunikační technologie. Anebo zda je výhodnější komunikace tváří v tvář.

2.3 Další druhy komunikace

Pokud mluvíme o synchronní komunikaci, jedná se o komunikaci, která probíhá ve stejném čase, dnešní hantýrkou můžeme říci online. V této formě komunikace můžeme na sebe okamžitě reagovat, komunikace je spontánní. Jedná se např. o běžný rozhovor, telefonní hovor, chat, skype a další.

Naopak u asynchronní komunikace si musíme na odpověď nějakou chvíli počkat. Tato komunikace neprobíhá ve stejném čase, je offline. Je to např. dorozumívání pomocí dopisů, emailů, sms, zanechání zprávy na záznamníku nebo v hlasové schránce. Můžeme konstatovat, že v současné době se společnost stále více zaměřuje na synchronní komunikaci a to prostřednictvím médií, protože internet a mobilní sítě mají pokrytou síť všude a jsme stále online. (Vybíral 2000, 39).

Intrapersonální komunikace zahrnuje komunikování se sebou samým. Jedná se o řeč, kdy promlouváme sami k sobě, něco si ujasňujeme. Může být pronášena i nahlas, ale není vztahována k druhým. Někomu pomáhá, když přemýšlí nahlas. I když jak píše Janoušek (2015, 137), pokud je mluvena na veřejnosti, mnohdy na ní druzí i reagují.

2.4 Motivace ke komunikaci

Každá komunikace má nějaký význam, smysl. Vybíral (2000, 23) popisuje čtyři základní funkce komunikování:

- Informativní funkce – informuje, oznamuje, předává zprávu.
- Instruktažní funkce – dává návod, instruuje.
- Persuasivní funkce – přesvědčuje, ovlivňuje adresáta.
- Zábavní funkce – má za úkol pobavit, rozveselit.

Je zřejmé, že daná funkce není v komunikaci osamocena, ale že se vzájemně prostupují. A již z těchto funkcí komunikace může vyvodit motivy, proč komunikovat. Plaňava (2005, 22, srovnání Vybíral 2000, 24) se zamýšlí, co nás nutí komunikovat, čeho tím chceme dosáhnout a motivy ke komunikaci rozčleňuje takto:

- Kontaktně-vztahový: máme potřebu kontaktu, navázání vztahu a jeho posílení, potřebujeme někam patřit.
- Mocensko-kontrolní: chceme kontrolovat ostatní lidi, ovlivňovat je.
- Poznávací: máme potřebu okolní svět uspořádat a zorientovat se v něm.
- Relaxačně-rekreační: potřeba odpočinku, zábavy a prožitku.
- Sebe-prezentační: získat převahu, zapůsobit na ostatní, ukázat se v lepším světle.

Z přehledu komunikačních motivů můžeme vidět, že komunikováním si vlastně uspokojujeme své vlastní potřeby a získáváme informace mnohdy nepostradatelné pro život.

2.5 Komunikační styly

Pokud máme komunikovat kvalitně, je zapotřebí přizpůsobit komunikaci příjemci zprávy i situaci, ve které se právě nacházíme. Plaňava (2005, 47) uvádí: „*Označením „komunikační styl“ spojujeme účel, způsob i okolnosti mezilidského komunikování.*“ A rozlišuje pět stylů, jak komunikujeme:

- Konvenčně – tento styl uplatníme při krátkých setkáních nebo v úvodu rozhovoru, potvrzujeme si dosavadní vztah, vzájemná pozice a odstup se nemění, jde o různé seznamovací fráze, pozdravy, rituály, zdvořilostní komplimenty.
- Konverzačně – jde o popovídání si, sdělování zajímavých novinek, o posilování sounáležitosti. Aby byla konverzace úspěšná, je potřeba symetrického vztahu mezi zúčastněnými, kdy každý má dostatečný prostor vyjádřit se.
- Operativně – je to styl založený na stručných sděleních, vymezení rolí a asymetrickém vztahu. Základem je korektnost, formálnost. Uplatňuje se především v pracovní činnosti, jednání na úradech, v armádě i jinde.
- Vyjednávání – cílem je umět se věcně a vstřícně dohodnout, uplatňuje se především tam, kde jsou pozice nastaveny rovnocenně. Z hlediska rodiny je vhodné dokázat vyjednat kompetence, kdo, o čem a kdy rozhoduje.
- Osobně až intimně – od předchozích stylů se odlišuje tím, že prostřednictvím něho uspokojujeme nejhlubší lidské potřeby. Převládá minimální distanc. Velkou roli hrají emoce jak kladné tak záporné. Od aktérů tento styl komunikace vyžaduje důvěru, empatii, naslouchání.

V jedné komunikační situaci můžeme přecházet od jednoho stylu ke druhému. V jiných situacích je to již méně vhodné, je lepší držet se zvyklostí a neexperimentovat. Komunikace o nás vypovídá mnohé a i výběr stylu ovlivňuje, jak na nás ostatní nazírají.

2.6 Komunikace z mezigeneračního pohledu

Jak jsem již zmínila, není možné nekomunikovat, neustále komunikujeme. Komunikaci musíme přizpůsobit příjemci a v případě dětí to platí dvojnásob.

Komunikace s dětmi probíhá již v prenatálním období. Lidský plod ještě před narozením rozeznává zvuky a reaguje na ně. Ihned po narození reaguje svým chováním, křikem na nové, okolní prostředí. Od dětského pláče k plnohodnotné komunikaci je dlouhá cesta. Plaňava (2005, 94) píše: „*K tomu, aby z malého, něco*

kolem půlmetrového tvora mohl vzniknout „homo sapiens et socialis“, nepostačí sebebohatší genetické vybavení, nezbytný je takřka neustávající přísun vhodných podnětů, správně načasovaných interakcí s okolním a postupně se rozšiřujícím světem.“

Komunikace zahrnuje vzájemnost, oboustrannou intenci a řeč. V tomto sledu se také u dítěte vyvíjí. Nejprve ve vzájemném vztahu dítě matka, postupně i s dalšími osobami. Asi v deseti měsících se objevuje zaměřenost interakce k nějaké činnosti. K tomu všemu již od prenatálního vývoje na dítě působí lidská řeč. I když ji nerozumí, je dítě mimikou, tónem hlasu ovlivněno. A proces osvojování jazyka patří mezi nejnáročnější.

V různých historických obdobích byl přístup k dítěti poměrně odlišný. Plaňava (2005, 96, 97) zmiňuje tři zásadní pohledy na dítě. První spadá do 2. poloviny 19. století. V tomto období bylo dítě bráno jako malý dospělý a jako k miniatuře dospělého se ostatní chovali. Jenže děti jsou v mnoha ohledech jiné a je třeba to respektovat. Ve 30. letech 20. století vynikalo holistické pojetí dítěte, které již nebralo dítě jako zmenšeninu dospělého, ale z celistvého pohledu. Toto pojetí bralo v úvahu psychické odlišnosti mezi dětmi a dospělými, ale ne tak rozdílné, aby jednotlivé generace nemohli mezi sebou spolupracovat. Jak konstatuje Plaňava, odlišnost spočívá především v nediferencovanosti. Malé dítě ještě nerozlišuje realitu od fantazie, proto je pro něj těžké oddělit skutečný svět od fikce především v oblasti médií a to televize nebo počítačových her. Násilné chování děti považují za běžnou součást života a „...zážitky se jim ukládají do duše.“ Na jinou odlišnost od světa dospělých upozorňuje individuální psychologie. Uvádí jako podstatný rys dětství méněcennost. Ve vztahu dospělý – dítě, se dítě vidí jako malé, slabé, závislé. Proto je vhodné se chovat k dítěti tak, aby tento rozdíl zmizel. Posadit se k němu, výrazem v tváři, gesty povzbudit jeho ego. Plaňava doplňuje: „...a tím vším – tedy chováním umožňující symetrický vztah, napomáhá přetavovat pocit méněcennosti ve vědomí sebe čili v sebevědomí.“

Děti především chválíme a oceňujeme. V těchto chvílích převládá osobní styl komunikace. Trestů a kárání by mělo být rozhodně méně a je vhodné použít operativní styl. Výtky sdělujeme tváří v tvář a hovoříme konkrétně, co se nám na

chování dítěte nelíbí. Jestliže chceme mít děti zdvořilé, jdeme jim sami příkladem a používáme konvenční styl komunikace. Pokud dítě zalže, nezapomínáme, že malé děti neodlišují realitu od fantazie. Děti učíme v přiměřených situacích vyjednávat. Celková komunikace by měla probíhat v přátelském duchu se špetkou humoru. Využíváme všechny komunikační styly. Od dětí vyžadujeme zpětnou vazbu, nasloucháme jim, ale zároveň šetříme se zájmem proč, jelikož malé dítě jen těžko vysvětluje motivaci svého konání. Dále Plaňava (2005, 102) upozorňuje na riziko dvojité zpětné vazby, kdy současně vysíláme směrem k adresátovi rozporná sdělení, nejčastěji jde o nesoulad verbální a neverbální komunikace nebo situace, které dítě vystavují konfliktu loajality.

I když jsme byli všichni dětmi, někdo zvládá komunikaci s nimi lépe, jiný hůře. Je dobré občas si připomenout několik výše zmíněných komunikačních zásad. A určitě není na škodu rozpomenout se na vlastní dětství. Možná to chce jen trochu empatie a mezigenerační propast se rozplyne nebo alespoň zúží.

Také **komunikace s dospívajícími** má svá specifika. Plaňava (2005, 103) se zaměřuje na druhou část dospívání věk 15 až 18 let. Tuto vývojovou etapu popisuje jako období, kdy mladého člověka „... *pobolívá rozpolcená duše*“. V tomto věku nastává čas uvědomit si, že direktivní výchovou toho již mnoho nezmůžeme a uzpůsobit tomu i komunikaci. Je vhodné používat rovnocenné komunikování a vyjednávání. Dospívající má v této etapě důležitý úkol – najít sám sebe, svou osobnost.

Plaňava (2005, 106) uvádí zajímavý fakt, že dnešní děti dospívají o rok až dva roky dříve než předchozí generace a doporučuje s mládeží jednat tak, jako kdyby jim bylo o dva roky více. Zdůvodňuje to slovy: „*Tím přispíváme k tomu, aby se takovými stali.*“ Dále popisuje dnešní situaci, kdy se mládež snaží zůstat co nejdéle mladá a vysvětluje ji kultem stálého mládí. Jak jsme uvedli výše, v dnešní době mají možnost žít vedle sebe tři nebo i čtyři generace. Je zřejmé, že nejbliže k sobě mají sousední generace. Jsou na sobě závislé, ale např. právě v období dospívání je nutné dát mladým určitou svobodu, ale i zdůraznit jejich odpovědnost.

Toto vývojové období bývá poměrně bouřlivé. Dospívající se hledají, jsou citliví a někdy až bezcitní, hledají pevný bod a zároveň ho odmítají většinou v podobě rodičů. A zde je právě prostor pro prarodiče, kteří mají více zkušeností a něco již zažili (minimálně dospívání svých vlastních dětí). Je přínosné, když má adolescent v okolí někoho trpělivého a vyrovnaného.

I **komunikace se seniory** má své zvláštnosti. O věku seniorském uvažujeme od 60, dnes spíše až od 65 let. Průměrný věk dožití se prodlužuje a i jeho kvalita díky zdravotní péči je na dobré úrovni. Ovšem, jak léta běží, tak přicházejí různé těžkosti, se kterými se musí prarodiče vypořádat. V této životní etapě, která je plná změn, se snižuje adaptabilita seniorů, o to je přizpůsobení změnám těžší. (Plaňava 2005, 110).

A čím vším si většina prarodičů musí projít? V první řadě je to přechod z profesního života na tzv. odpočinek. S tím se mění nejen sociální status, ale je zasažena i ekonomická stránka rodinného rozpočtu. Někteří prarodiče v důchodu obnoví své staré zájmy a koníčky nebo pomáhají mladým. Jak ubíhá čas, ubývají síly fyzické i psychické. Prarodiče se musí mnohdy vyrovnat se zdravotními problémy a postupem času i s vtíravými myšlenkami na konečnost života. Těžkým okamžikem je úmrtí životního partnera. Plaňava (2005, 112) píše, že bychom měli „...vést staré lidi k přijetí stáří - k integritě, moudrosti, která jest opakem zoufalství.“

Prarodiče rádi vzpomínají na své mládí a dobu, kdy byly na vrcholu svých sil. Plaňava (2005, 111) připomíná, že je vhodné vzpomenout i na životní krize a pohlédnout na ně s odstupem. Senioři jsou potěšeni, když je někdo požádá o radu nebo jim věnuje kompliment. A není výjimkou, že ve společnosti svých blízkých jen tak mlčí.

Když k prarodičům přijdeme ze světa shonu, pracovních a rodinných povinností, hovoříme s nimi empaticky, s vědomím, že i oni mají své problémy. Plaňava (2005, 112) zmiňuje: „Tyto rozhovory, citlivě vedené s cílem umožnit starému člověku předávat životní zkušenosti, vedou k pozitivnímu přeznačkování událostí nepřijemných.“ Dále dodává, že takovéto dialogy mají preventivní funkci proti depresi. Při povídání s prarodiči musíme brát v úvahu i výpadky paměti a ubíhavé

myšlenky. Ale na druhou stranu senior díky zásobě informací může na problém pohlédnout i z jiného úhlu a objevit souvislosti, které mladí nevidí.

Plaňava (2005, 113) toto téma zakončuje větou: „*Co jste vy, byli jsme ještě nedávno my; a co jsme teď my, budete i vy – a to brzy, čas příšerně letí, což se vám teď nezdá, my to však už víme zcela jistě.*“

S každým následujícím vývojovým obdobím získáváme další sociální role a i naše komunikace se mění. A není to jen náš vývoj, co ovlivňuje komunikování, ale i technologický vývoj nových komunikačních prostředků. Tím již směřuji k dalšímu tématu této práce a to médiím.

3 Média jako nástroj mezilidských vztahů

Pojmem média nemyslíme jen dnešní moderní média. Výraz médium pochází z latiny a znamená prostředí, zprostředkujícího činitele. (Jirák, Köpplová 2007, 16). Musíme si uvědomit, že i lidé v dřívějších dobách si museli nějakým způsobem předávat popř. uchovávat informace. Tato dovednost výrazně přispěla k rozvoji lidské společnosti. Původně si lidé předávali informace ústně z člověka na člověka, z generace na generaci, proto za médium můžeme považovat samotné slovo. (Jirák, Köpplová 2007, 17).

Takto byly informace uchovávány poměrně nepřesně, proto se lidé snažili nalézt způsoby, jak nejlépe předávat a uchovávat informace. Mohli bychom jmenovat řadu způsobů, na které lidé postupem času přišli, ale mezi nejdůležitější řadíme písmo. Na tento objev navazují další techniky, které napomáhají komunikaci. Do výčtu můžeme zařadit knihtisk, telegram, telefon, fotografie, dálnopis, fax, film, rozhlasové a televizní vysílání a internet. Řada těchto komunikačních způsobů se dobře uplatnila i v rodině. V dřívější době to bylo především psaní dopisů, později i telefon. A dnes se nejvíce uplatňuje mobilní telefon a počítač ve spojení s internetem.

3.1 Druhy médií

Média můžeme třídit různým způsobem. Jirák a Köpplová (2011, 36) člení média do následujících skupin:

- Primární média – jsou nejstarší, původně určena k interpersonální komunikaci, patří sem komunikační kódy, tedy i čeština a neverbální komunikace (mimika, gestika, haptika a další).
- Sekundární média – jedná se o technickou podporu primárních médií, jde o záznam informace (např. písmo, obrázek, nahrávací zařízení), mají za úkol překonat časovou i prostorovou vzdálenost mezi komunikujícími.
- Terciální média – mají úlohu přenést informace z jednoho centra ke skupině, patří sem různá veřejná vystoupení (např. divadelní představení), především však masová média (tisk, rozhlasové a televizní vysílání, film a hudební nosiče).

- Síťová kvartální média – jde o propojení sekundárních a terciálních médií, o propojení interpersonální komunikace a masových médií v podobě počítače napojeného na síť využívající digitalizovaný signál a telekomunikační přenos.

Předešlý způsob třídění nazývá Schellmann et al. (2004, 12) klasifikace podle technických kritérií a uvádí další typy klasifikací:

- Klasifikace podle úlohy v komunikačním procesu:
Do této kategorie řadíme přenosová a transportní média (lidská řeč, telefon, rozhlas, televize, zvukové a světelné signály, aj.) a média sloužící k ukládání a fixování dat (tiskoviny, obrazy, fotografie, CD, databanky, aj.).
- Klasifikace podle stupně zveřejnění:
Rozlišuje média podle počtu osob, kterým je sdělení určeno. Jedná se o interpersonální komunikaci, komunikaci v malé skupině, komunikaci v organizaci a masovou komunikaci.
- Klasifikace podle počtu užitých mediálních prvků:
Schellman et al. rozlišuje monomédia (obraz, kniha, audio CD), duální média (audiovizuální prostředky) a multimédia (jedná se o spojení média, telekomunikace, informační technologie a zábavy).

3.2 Média v rodině

Jak jsme již psali, komunikace v rodině je důležitá. V předchozích odstavcích jsme zmínili, co vše můžeme za média považovat a jak je lze třídit. Z toho vyplývá, že komunikace se bez médií neobejde. Můžeme se zamýšlet, zda žijeme s médii nebo v médiích (Deuze 2015, 7), ale rozhodně média používáme nebo nás alespoň ovlivňují. A najdeme je i v rodině. Mezi dnešní nejčastěji používaná média v rodinném prostředí patří mobilní telefon a počítač, obojí připojené na internet.

3.2.1 Mezigenerační informační a komunikační technologie

Pojem ICT znamená informační a komunikační technologie (dále jen ICT). ICT používají různé věkové skupiny různým způsobem. K některým tyto technologie vstoupily v průběhu života a někdo se do tohoto světa nových technologií narodil.

Mluvíme o generaci digitálních imigrantů a domorodců (Prensky 2012, 67). Deuze (2015, 141) uvádí jinou typologie uživatelů nových médií. Rozlišuje je podle zdatnosti používání na Digitálního extroverta (mistra - ten je na vrcholu, většinu svého času tráví v médiích) a na opačném konci stojí Diváci (ti, kteří jsou neaktivní). Obě skupiny jsou v menšině. Většina uživatelů médií je někde uprostřed mezi oběma póly.

Nové technologie pronikly do společnosti neuvěřitelně rychle. A tak se není co divit, že v této oblasti mohou vznikat mezigenerační konflikty. Sak a Kolesárová (2012, 115) uvádějí: „*Málokdy se dvě generace tak odlišovaly objektivně odlišnými podmínkami svého sociálního zrání a socializace. ...Stará generace je poslední generací gramotné kultury a mladá generace je první generací kyberkultury.*“

Nástup nových médií vstřebává mladá generace daleko snadněji než generace střední a starší. Právě mladí vstupují do nových možností, nového života, nových médií s lehkostí sobě vlastní. Ale i do seniorského věku přibývá lidí, kteří již mají nějakou zkušenost s informačními a komunikačními technologiemi a svou práci odvádí také generační edukační inverze, mladí učí starší. (Sak, Kolesárová 2012, 118).

Senioři mohou využívat především elektronickou komunikaci, získávat informace, vzdělávat se. Na rozdíl od mladé generace však nevidí v nových médiích sociální aspekt, nepomáhají jim překonat samotu, nevytváří v nich pocit sounáležitosti. Mladí, kteří se v médiích pohybují od nejranějšího dětství a tráví s médii podstatnou část svého života, tento pocit sounáležitosti s jinými lidmi mají. Jde o digitální sociabilitu. Nové informační a komunikační technologie nejen že přidávají hodnotu k stávajícímu, ale mnohdy to tradiční vytěsňují. Důsledkem je, že ti, kteří nové technologie neovládají, nejsou obohaceni o nové, ale přijdou i o to tradiční. (Sak, Kolesárová 2012, 122).

3.2.2 Používání informační a komunikační technologie v České republice

V následující tabulce č.1 Českého statistického úřadu vidíme používání jednotlivých prostředků informačních a komunikačních prostředků z roku 2015. Z tabulky je patrné, že nejpoužívanější ve všech věkových kategoriích je mobilní telefon. Následuje počítač a na konci je tablet. S věkem užívání těchto technologií nepatně klesá.

Výjimkou je používání tabletu, ten vyšší věkové skupiny užívají podstatně méně než mladší ročníky. Patrný rozdíl v užívání počítače je i v kategorii 65+, zde je také značný pokles používání.

Tabulka č.1 Jednotlivci v ČR používající vybrané ICT; 2015

	%		
	mobilní telefon	počítač	tablet
Celkem 16+	97,0	74,4	10,3
Celkem 16–74	98,6	80,0	11,1
<i>podle pohlaví</i>			
muži 16+	97,2	76,7	10,9
ženy 16+	96,9	72,3	9,7
<i>podle věkových skupin</i>			
16–24 let	99,4	96,2	22,0
25–34 let	99,8	93,3	16,8
35–44 let	99,6	92,8	14,5
45–54 let	99,6	85,6	7,1
55–64 let	97,7	66,4	4,4
65+	88,5	27,7	1,4

Zdroj: Informační společnost v číslech 2016

Podrobněji nám na tento stav v kategorii 55-74 let dává nahlédnout tabulka č.2. Z této tabulky můžeme vyčíst, že mobilní telefon nikdy nepoužilo 3,7% lidí v této věkové kategorii, počítač 31,4% lidí a internet 33,8% lidí.

Mobilní telefon je nejvíce využíván, jelikož je malých rozměrů a je snadno přenosný. Senioři si ho oblíbili, protože ve své funkci telefonního hovoru navazuje na svého předchůdce klasický telefonní přístroj. Naopak počítač a tablet nenavazují na žádný přístroj obdobné funkce.

Tabulka č.2 Jednotlivci v ČR ve věku 55 až 74 let používající vybrané ICT; 2015

	%		
	muži	ženy	celkem
<i>Mobilní telefon</i>			
nikdy nepoužili mobilní telefon	4,4	3,1	3,7
<i>Počítač</i>			
nikdy nepoužili počítač	29,3	33,4	31,4
použili počítač v posledních 3 měsících	57,6	50,9	54,1
z toho pravidelně	51,8	45,0	48,3
z toho přenosný počítač	30,2	26,4	28,2
<i>Internet</i>			
nikdy nepoužili internet	31,0	36,4	33,8
použili internet v posledních 3 měsících	59,1	52,0	55,5
z toho pravidelně	52,3	44,9	48,5
z toho internet v mobilu	12,5	7,6	10,0

Zdroj: Informační společnost v číslech 2016

V současné době jsou pro komunikaci hojně využívány i sociální sítě. Jak je to s jejich užitím uvádí tabulka č.3. I zde je patrný rozdíl ve věkových kategoriích, kdy starší ročníky tyto sociální sítě užívají v daleko menší míře než mladí lidé. Věková kategorie 55-64 let využívá těchto sítí jen v přibližně 10% a kategorie 65+ jen 3%.

Sociální sítě na internetu vznikly poměrně nedávno. Domnívám se, že kategorie 55 – 64 let sociální sítě využívá více, protože jsou tito lidé ještě v pracovním procesu a tím pádem mají možnost nebo i pracovní povinnost se s tímto fenoménem naučit zacházet. Lidé, kteří jsou již v penzi, nemají již takový přístup k novotám v této oblasti.

Tabulka č.3 Jednotlivci v ČR používající sociální sítě

	%		
	2013	2014	2015
Celkem 16+	34,3	36,9	37,4
Celkem 16–74	36,3	40,0	40,7
<i>podle pohlaví</i>			
muži 16+	35,8	37,7	37,6
ženy 16+	32,9	36,1	37,3
<i>podle věkových skupin</i>			
16–24 let	85,4	90,1	88,7
25–34 let	65,5	71,7	72,3
35–44 let	40,2	43,1	46,9
45–54 let	21,3	23,9	23,9
55–64 let	9,7	10,5	10,1
65+	2,0	3,5	3,3

Zdroj: Informační společnost v číslech 2016

„Média mají potenciál stmelovat a spojovat členy rodiny, umožňovat častější komunikaci a projevení vzájemné blízkosti a sounáležitosti.“ (Stašová, Slaninová, Junová 2015, 162). Spitzer (2014, 282) dodává, že dnes starší lidé žijí osamoceni: *„Kdo takto žije, měl by si rychle „opatřit“ vnuka a kdo nemůže, ať si nějakého půjčí.“* Vnouče je pro prarodiče dobrým stimulem jak fyzickým, tak psychickým.

S rychlým vývojem médií se stírá hranice mezi reálným světem a tím virtuálním. Budou někdy komunikační média tak technologicky vyspělá, že se tato hranice smaže úplně a nahradí osobní kontakt? Protože zatím si prarodič vnouče přes skype nepochová.

4 Výzkumné šetření

4.1 Použitá metodologie

V této práci se věnuji komunikaci prarodičů a vnoučat prostřednictvím médií. V praktické části se tedy zabývám právě tímto aktuálním tématem. Pro zpracování výzkumného šetření jsem zvolila kvalitativní metodu. Jedná se o metodu, která jde do hloubky a jejím cílem je porozumět lidem. (Gavora 2010, 186).

Sběr dat proběhl prostřednictvím polostrukturovaných interview. Formu rozhovoru jsem zvolila právě pro možnost jít v tématu do hloubky, dotazovaný hovoří svými slovy, problematika může být analyzována detailněji. Polostrukturované interview bylo vybráno s důrazem na individuální přístup k respondentovi. Předem jsem stanovila základní otázky a v průběhu rozhovoru jsem se postupně doptávala dle aktuální situace a potřeby. Rozhovor jsem zaznamenala na mobilní telefon a data jsem doslovně přepsala. Tato data jsem analyzovala pomocí prvků zakotvené teorie. Využívala jsem otevřené kódování a kategorizaci.

4.2 Formulace cíle a výzkumných otázek

Cílem tohoto výzkumného šetření je popsat a analyzovat komunikaci mezi prarodiči a jejich vnoučaty prostřednictvím médií.

Z toho také vyplývá hlavní výzkumná otázka:

- Jakým způsobem komunikují prarodiče a vnoučata prostřednictvím médií?

A výzkumné šetření se tedy zaměřuje i na tyto další dílčí otázky:

- Jaká média využívají prarodiče a vnoučata při společné komunikaci?
- Co je obsahem jejich mediální komunikace?
- Jaký názor mají prarodiče na komunikační média?

4.3 Výběr a charakteristika respondentů

Výzkumný vzorek jsem vybírala záměrně a s cílem, aby co nejlépe odpovídal danému tématu. Oslovila jsem prarodiče a jejich vnoučata, kteří bydlí poměrně blízko od sebe, ale také prarodiče a vnoučata, jež dělí větší vzdálenost. Snažila jsem se o gendrově vyrovnaný vzorek. Musím připustit, že toto se mně až tak nezdařilo, protože dědečkové nebyli tak ochotní poskytnout rozhovor jako babičky. Jelikož jsem při předběžném dotazování a shánění respondentů narazila na problém počítačové negramotnosti ve vyšším věku seniorů, zaměřila jsme se na věkově podobnou skupinu mladších prarodičů. A stejný problém nastává u vnoučat té nejmladší věkové kategorie. Z těchto důvodů jsem vyselektovala tento výzkumný soubor respondentů.

V rámci zachování anonymity jsou jména respondentů nahrazena pouze písmenem a číslem. Respondenti byli informováni, že rozhovory jsou anonymní a sebraná data budou použita jen pro účely této závěrečné práce.

Tabulka č. 4 Charakteristika respondentů

	Prarodič/vnouče	Věk	Vzdálenost bydliště
R1	Babička	61 let	5 km
R2	Vnuk	7 let	
R3	Babička	63 let	8 km
R4	Vnučka	13 let	
R5	Dědeček	59 let	30 km
R6	Vnuk	12 let	(950km)*
R7	Babička	67 let	1200 km
R8	Vnučka	8 let	

*Vzdálenost bydliště a zaměstnání v zahraničí

4.4 Interpretace dat

Získaná data jsem analyzovala pomocí prvků zakotvené teorie (Hendl 2016, 127). Využívala jsem otevřené kódování a kategorizaci. Vyhledala jsem stejné pojmy, jednání, události a tyto kódy jsem analyzovala. Výsledkem bylo stanovení následujících kategorií. V další části práce jsou tyto kategorie popsány a podloženy úryvky rozhovorů. Diskuze je provedena v následující kapitole.

Kategorie 1: Pěšky nebo letadlem

Jako první ze sesbíraných dat vyplynula kategorie vzdálenosti bydliště prarodiče a vnoučete. Sami respondenti hodnotili v rozhovoru vzdálenost. Dotazování si

uvědomují souvislost vzdálenosti a času, tj. cestování zabere čas a čím jsou si blíží, tím více se setkávají.

Je otázka, zda média dokážou překonat tuto vzdálenost. Jak jsem zmínila výše, tento určitý vzdálenostní odstup nemusí být vždy na škodu, protože komunikace prarodičů a vnoučat skrze média je obvykle oproštěna od každodenních starostí a problémů. V dalších kategoriích uvidíme, že se prarodiče a vnoučata pokoušejí, alespoň tuto propast pomocí médií zmírnit.

R1: *„Nebydlí daleko, bydlí v XXX, já bydlím ve XXX, takže se to v nejhorším dá dojet pěšky, ale já za nimi jezdím autem.“*

R2 na otázku zda bydlí babička daleko, odpovídá: *„Ani ne, ve vedlejší vesnici.“* A doplňuje, že se vídají *„docela často“*.

R5: *„... my bydlíme na vsi a mladý bydlí v nedalekém městě asi 30 km.“* A doplňuje: *„Ale každý, teda skoro každý, víkend jsou u nás.“* A zároveň uvádí: *„Já pracuju v zahraničí, tak domů jezdím jednou za čas.“*

R7: *„Dcera pracuje v zahraničí, vzala si za manžela cizince, obě vnučky mluví anglicky, německy a česky, ta starší ještě holandsky. Bydlí od nás 1200 km, vidíme se tak dvakrát do roka, jednou my tam, jednou oni sem. Letos se zadarilo a už jsme se viděli dvakrát.“*

Kategorie 2: Mobilní hovory

Kategorie druhá je o využívání mobilního telefonu. Respondenti jej využívají nejčastěji na telefonní hovory a jako důvod uvádějí rychlost takového spojení. Respondenti, především pak prarodiče, upozorňují na cenu telefonování. Zvláště ti, kteří telefonují přes hranice.

R7: *„Na druhém místě volím telefon, který je, dá se říci, nejrychlejší, ale taky pro nás důchodce drahý, takže ho volím jen zřídka.“*

R1: *„Telefonujeme si často, ale ani ne tak s vnoučatama, jako s dcerama, když se domlouváme, kdy si budu moct vnoučata půjčit.“* A dodává: *„Tak pro styk s živými“*

lidmi a hlavně mými vnoučaty a dcerami, tak používám nejradši telefonické spojení, protože ten kontakt je takovej živej, blízkej, ...“

R6: *„No nejvíc si asi telefonujeme.“*

Kategorie 3: Slyšíme se, vidíme se

V kategorii Slyšíme se, vidíme se je v odpovědích respondentů znát, jak jsou jejich bydliště vzdálena a zda se vidí často. Jako klad skypu dotazovaní hodnotí vnímání více smysly. Prarodiče jsou tak mnohem lépe zapojeni do života svých vnoučat. Skype hodnotí pozitivně, ale jak vidíme v dalších kategoriích, upřednostňují jiné formy komunikace. Ovšem je možné, že počítačová gramotnost seniorů není na takové úrovni a tak se raději těmto formám komunikace vyhýbají. Na druhou stranu je to tak asi pořádku. Vnoučatům by mnohdy více vyhovovalo komunikovat s prarodiči tak, jak jsou zvyklí např. s vrstevníky pomocí moderních komunikačních technologií. Svou neznalostí práce s ICT si prarodič osobní kontakt, který mladí právě potřebují, vynutí a alespoň je vytáhnou od počítačů do reálného světa.

R7: *„Jsmo rádi, že máme skype a můžeme vidět vnučky, snažíme se spojit každý týden.“*

R5 uvádí: *„... přes skype můžu vnoučata i vidět, Ale zas to není nějak často. Ale jsem rád, že je přes ten počítač vidím. Já jsem k tomu byl nejdřív takovej skeptickéj. Ale fakt jsem rád, že je můžu i vidět a né jen slyšet.“*

R6 vnuk dodává: *„No jedinež, když strejda (on jezdí s dědou taky do Holandska) zapne počítač, tak se vidíme přes skype.“* A na dotaz zda má děda notebook, odpovídá: *„No nemá, on by s tím stejně neuměl, tak mu s tím pomáhá strejda.“*

R3: *„Při komunikaci s příbuznými ráda používám skype.“* Na dotaz zda i s vnučkou odpověděla: *„Ne, to ne. To spíš jen s těmi příbuznými, kteří bydlí dál. Vnoučata vidím docela často osobně.“*

A podobně R1 uvádí, že by ICT ovládala lépe: *„... je pravda, že se zase nevěnuju těm nejmodernějším technologiím a těm nejmodernějším médiím, která to vlastně umožňují. Zatím jsem to nepotřebovala, asi kdyby dcery bydlely, já nevím, 300 km*

daleko, tak by jsme už dávno skypovali a využívali ostatní možnosti, protože ten přímý kontakt by nebyl tak častý, tak by jsme se snažili komunikovat aspoň přes tydlety způsoby. “

Kategorie 4: A další formy komunikace

Respondenti využívají i ostatní funkce komunikačních médií, i když ne v takové míře jako předchozí typy komunikace. A jak někteří uvádějí, tyto formy komunikace nepoužívají s vnoučaty nebo jen minimálně. Mezi způsoby komunikace, které dotazovaní ještě používají, můžeme zařadit krátké textové zprávy, email i facebook.

R1: *„...když se nemohu dovolat, tak píšu esemesky, občas vyfotím nějakou fotečku a na nic jinýho telefon nepoužívám.“* A zároveň uvádí, že pro komunikaci využívá i počítač: *„... mailem si posíláme různé obrázky, píšeme si vzkazy, na facebooku se hlavně kontaktuji s nevlastním vnoučetem, tam si prohlížím jeho fotky, které tam jeho maminka umístí. No a to je asi tak všechno, facebook spíš používám na prohlížení a ještě se dívám na stránky mladší dcery, která tam má svoje stránky webový.“* Dále upřesňuje, že využívá i jiné funkce moderních technologií, ale ne již v kontaktu se svým vnukem: *„... ale jinak počítač používám na psaní mailu s úřady nebo internetové bankovníctví nebo na získávání různých informací, tak to používám internet hodně na čtení zpráv, předpověď počasí, jízdní řády a podobné informace, tak ty hledám většinou na internetu.“*

Zde je zajímavé zjištění, že respondentka užívá facebook pasivně na „sledování“ vnoučete, se kterým nemá možnost se tak často vidat. Zde není překlenována pomocí ICT propast vzdálenosti, ale propast vztahů.

R2: *„Ale třeba přes telefon si posíláme fotky... Třeba jsme fotili, když mi vypadl první zub.“*

R3: *„S vnoučaty ostatní média nepoužívám, no ještě tak ta esemeska, tu občas pošlu jen nějaký krátký vzkaz, jednu, dvě věty, kdo by se s tím taky do toho telefonu ťukal (smích), když je to něco delšího, to je rychlejší zavolat.“*

R5: „*Jó tak esemes zprávy občas posílám, ale spíš výjimečně. Je to sice přes hranice levnější než volání, ale takový neosobní, to když volám, tak je tam ten kontakt.*“

R7: „*Sms minimálně. To spíš využíváme ten mail. Občas nám dcera naskenuje obrázky, co holčiny namalovaly. Některé jsem si vytiskla a mám je doma vystavené. Samozřejmě je víc těch opravdových, které od vnuček dostaneme, když se navštívíme osobně.*“

U poslední respondentky chci upozornit na fakt, že rukou nakreslené obrázky od svých vnuček nazývá jako opravdové na rozdíl od naskenovaných a vytištěných.

Kategorie 5: Jak se máte, co děláte?

Většina dotazovaných uvádí, že hovor začíná obecným popovídáním o zdraví, co se právě děje, co kdo má nového. A jak rozhovory přes média začínají, tak i pokračují. Obsahově se neliší od běžného osobního hovoru.

R1: „*No, snažím se vnoučata do hovoru zapojit, ptám se jich na různé věci, .. co dělaj zrovna, jak se maj? ... A oni mi podle svého věku odpovídaj, někdy se rozprávaj víc, někdy míň, podle toho jakou maj zrovna náladu...*“

R2: „*No, co se děje, co právě děláme. Jak si třeba hraju anebo co budeme dělat,...*“

R4: „*... o tom, jak se mají a co dělají oni, ...*“

R5: „*..., že jsem rád, že je slyším nebo i vidím. A co je u nich nového a jak se mají. Jestli jsou zdraví.... A kdy přijedu domů.*“

R6: „*Jak se máme my tady a jak on tam. Co a kde třeba zrovna dělá, teda jako v práci.*“

R7: „*Zajímáme se o jejich zdraví, ... co dělaly, ... jaké je u nich počasí.*“

R8: „*... že jsme rádi, že je vidíme ... a třeba ukazuju, co mám nového a tak.*“

Kategorie 6: Škola, škola zase škola

Po obsahové stránce převládalo mezi respondenty jednoznačně téma školy, popř. školky. Škola, hned po rodině, patří mezi nejvýznamnější socializační činitele. Oba tyto socializační činitele se prolínají a prostupují, škola a rodina musí spolupracovat. Tak jako rodiče a prarodiče pomáhají dětem objevovat svět, tak i vnoučata vtahují i pomocí médií své prarodiče do jejich světa. Dalo by se říct, že se prarodiče socializují podmínkám nové doby.

Vzdělávání se objevovalo u všech dotazovaných na předním místě, i když u vnoučat ne s takovým nadšením. Oblast školství a vzdělání se prarodičům jeví jako důležitá součást života jejich vnoučat a chtějí být o průběhu školní docházky podrobně informováni. Z rozhovorů také vyplynulo, že mladší děti, teprve krátce školou povinné, si o škole povídají raději než starší děti.

R1: „... co bylo ve škole, školce...“

R2: „Joó, o škole taky trochu mluvíme, .. co se právě učíme,... který písmenko. Nebo jak umím počítat, máme taky prvouku... Já mám rád družinu, tam si hrajem, to je jako ve školce, ale nemusíme tam spát.“

R3: „Tématem je škola, jak jim jde učení u staršího přestup na střední školu. To je teď takové nejžhavější téma, ten přestup. Co s ním bude dál.“

R4: „O tom co bylo ve škole, ...“

R5: „Třeba o škole, ...“

R6: „Děda chce většinou vědět, jak mi to jde ve škole, ale já radši vypravuju o fotbale, jsem brankář...“

R7: „... jak se měly ve škole a školce, ... co se učily, ...“

R8: „Taky o škole, jsem ve druhé třídě, jsou zvědaví, jak mi to jde, jaký mám známky. ..A taky třeba se sestřičkou zpíváme a říkáme básničky.“

Kategorie 7: Nejen školou je vnuče živo

Mezi další téma, které si prarodič s vnučetem sdílejí, je téma zájmů, koníčků a dalších činností, kterými se vnučata zabývají ve svém volném čase. Za zmínku stojí, že i prarodiče, zvláště ti kteří nejsou již ekonomicky aktivní, mají většinou nějakou část času volnou, ale v komunikaci se o svých koníčcích nezmiňují. Z rozhovorů vyplynulo, že větší zájem mají prarodiče o to, co dělají jejich vnučata a ne naopak.

Je možné, že prarodiče by rádi ovlivnili volnočasové aktivity svých vnučat nebo mají alespoň tuto oblast rádi pod kontrolou, popř. realizovali své nesplněné sny prostřednictvím vnučat. A ovšem si také senioři rádi připomínají své mládí a zájmy. Je také otázkou, na kolik se prarodiče cítí? Věk mentální se nemusí shodovat s věkem fyzickým a senioři se mnohdy i aktivně rádi podílejí na koníčcích vnučat.

R3: „...záliby, u staršího řešíme taneční a vnučka mi vypravuje o gymnastice, jak probíhali závody nebo jak trénuje.“

R4: „Bavíme se třeba, co bylo na tréninku. A když se babička nejede podívat na závody, tak jí pošlu mailem video, jak jsem byla úspěšná, ale to je málokdy.“

R6: „...já radši vypravuju o fotbale, jsem brankář. V létě jsem byl i na fotbalovém táboře.“ A doplňuje, že komunikují i přes skype: „Takhle jsem mu zrovna ukazoval nový brankářský rukavice, co jsem dostal.“

R7: „Vypravují nám, kde byli na výletě, jaké mají kamarády a kamarádky, ukazují nám, co namalovali. Jezdí na farmu na koničky a potom vypravují, jak se jim tam líbilo a co zažili. My jim zas vyprávíme krátké pohádky, básničky, děda jim maluje zvířátka a přes skype ukazuje.“

Kategorie 8: Kdy se uvidíme?

Osmá kategorie se zabývá komunikací, která se točí kolem rodinných akcí, událostí, kdy je potřeba něco domluvit, popř. zajištění hlídání vnučat prarodiči. Jedná se většinou o dohodnutí osobního setkání. Z toho vyplývá, jak je důležitý osobní kontakt. Společné zážitky a prožívání na rodinných akcích stmelují rodinu dohromady.

R5: „Když jsem doma, to si i telefonujeme minimálně, jen když něco potřebujeme domluvit. Třeba chce odvézt na zápas.“

R3: „Sjednání návštěvy u nich, ... domluvení výletu nebo nějaké akce.“

R2: „Anebo co budeme dělat, až nás bude hlídat třeba.“

R1: „...když si domlouváme, kdy si budu moct vnoučata půjčit.“

Kategorie 9: Mobil v kapse, klid na duši?

V této kategorii se zabývám otázkou, zda jsme klidnější, pokud víme, že jsme v dosahu komunikace. Z šetření vyplývá nejednoznačná odpověď. Někteří respondenti si cení toho, že jsou stále v dosahu a naopak jiní v tom vidí i negativní stránku věci a to být neustále pod „kontrolou“.

Jedná se zde o klasickou volbu svoboda versus jistota, kdy jedno je na úkor druhého. Nemáme mobilní telefon - jsme svobodní, nejsme neustále pod „kontrolou“, ale nemáme tu jistotu, že je vše v pořádku a tak jak má být. Máme mobilní telefon – jsme na příjmu, máme jistotu, víme o všem, ale jsme pod „kontrolou“. Je příjemné občas zapomenout mobilní telefon doma a být oprostěn od spojení prostřednictvím médií.

R5: „No, ten telefon je dobrý, že ho mám pořád u sebe. Když by se doma něco stalo, tak mi pošlou esemesku a já to hned vím. Člověk je takovej klidnější, že je všechno doma v pořádku.“

R1: „... je to na něco dobrý, na něco zase třeba bych řekla, že to není až tak dobrý, ... Dneska jsou rodiče zvyklí, že ty děti se furt hlásej, že o sobě dávaj informace, já třeba to nenesu tak těžce, ale vím, že moje švagrová od svejch dětí vyžaduje informace, když někam jedou, třeba každou půl hodinu a jak se neohlásej, tak začne trojčit a pak jim ještě vynadá, že se nehlásili... To se mi zdá až zase takový přemrštěný, že někdo to bere tak, že ty děti musej být vlastně pořád pod dohledem, i dospělý děti, teda když to vezmu takhle no.“

Kategorie 10: Pomuchlání

Desátá kategorie pojednává o osobním kontaktu. Většina respondentů preferuje právě taková setkání tváří v tvář. Jako důvod uvádějí větší vřelost a možnost doteku, pohlazení. Tato potřeba lidského tepla, lásky, sounáležitosti patří mezi základní lidské potřeby.

R1: *„Nejradši se navštěvujeme osobně, to je nejlepší, často je hlídám. Jak můžu nejvíc, tak se za nima přijedu podívat.“*

R3: *„Protože bydlíme blízko, vidáme se osobně, často se navštěvujeme. Je to takové vřelejší... Jsem ráda, že mám všechny vnoučata poblíž u sebe.“*

R5: *„Samozřejmě, že se stejně nejvíc těším domů, až se uvidíme osobně. A můžu ho odvést na ten zápas a hlavně vidím, jak hraje. A pak tu výhru třeba oslavíme.“*

R7: *„Žádná i ta sebelepší média nemůžou nahradit osobní setkání, když se člověk může pomuchlat s vnoučaty, když je naživo slyší, vidí, ...“*

Kategorie 11: Klady a zápory informačních a komunikačních technologií

V této kategorii se pokusím srovnat dnešní komunikaci, která může probíhat za pomoci komunikačních technologií a komunikaci v době, kdy se tato nová média nepoužívala v takové míře jako dnes. Z toho důvodu jsem se dotazovala pouze prarodičů a nikoliv vnoučat, která toto srovnání nemohou učinit. Z odpovědí také vyplývá názor prarodičů na nová komunikační média. Prarodiče si uvědomují klady i zápory komunikačních médií a většina hodnotí nové komunikační technologie pozitivně.

Srovnání jak to bylo dříve a nyní, je poměrně těžké. Dnes nás ovlivňují jiné faktory a svět se rychle mění. A my se musíme těmto změnám neustále přizpůsobovat, celým životem nás provází učení.

R1: *„No je to velikánskej rozdíl. Je to na něco dobrý, na něco zase třeba bych řekla, že to není až tak dobrý. Protože člověk si myslí, že když třeba dcery nebo rodiny, ty blízky odjedou někam na dovolenou a hned se nehlásej, že tam dobře došli, člověk*

hned získává takovej pocit nejistoty, že se jim mohlo něco stát a že něco není v pořádku. Já když si vzpomenu na svoje mládí, kdy jsem odjela se školou do třeba Rumunska nebo do Bulharska k moři, tak jsem poslala rodičům pohled a přijela jsem dřív, než ten pohled přišel. Takže rodiče museli být smíření s tím, že vlastně 14 dní nevěděli, co se mnou je a jestli jsem v pořádku a museli věřit, že v pořádku jsem, protože tenkrát ty možnosti nebyly.“

R3: „Dříve to bylo jiné, já již řadu let pracuji v knihovně. Kdysi jsme vše dělali ručně, dnes je to vše přes počítač. Ale je to i o získávání informací, dříve se muselo k nám do knihovny, dnes má každý doma počítač s internetem a má tak přístup k informacím okamžitě... V něčem to vidím jako klad, ale zase na druhou stranu jsme na tom závislí. I já na sobě pozoruji, že když se mi vybije mobil, jsem trochu nervózní, že nejsem na příjmu.“

R5: „No, jak jsem říkal před chvílí. Já si ani nedovedu představit, že bych byl v tom zahraničí a tam šel volat třeba na poštu nebo z budky. Ale dřív to tak prostě bylo. Teď je to pohodlnější. Mobil mám furt u sebe, jsem na příjmu. Je to jistota... Takže já to vítám, že tyhle vymoženosti můžu využívat. Kdybych byl doma, tak bych to asi tolik neoceníl. Takhle jsem rád, že mám ty blízké aspoň touhle formou nablízku.“

R7: „To si vůbec nechci ani představovat, že bychom s dceřinou rodinou nebyli skoro v kontaktu nebo jak to bylo dříve... Pro nás jsou ty nová média velkým pomocníkem, jsem ráda alespoň za ten kontakt s rodinou, který nám umožňují.“

4.5 Diskuze

Každá forma komunikace má své výhody a nevýhody. A každému vyhovuje něco jiného. Přes to se odhalily určité společné znaky platné proto tuto skupinu respondentů.

Rozhovory skrze média většinou začínají klasickým dotazem na to, jak se mají, popř. na zdraví. Nejčastějším obsahem komunikace mezi prarodiči je téma školy. Vzdělání je pro prarodiče tohoto výzkumného vzorku důležité a hodnotné. Prarodiče si

uvědomují, že vzdělání je nezbytné pro budoucí život vnoučat, zejména pak při uplatnění na trhu práce. Ze životních zkušeností vědí, že hmotné zabezpečení rodiny je jednou z nezbytností pro prožití kvalitního života. To je důvodem, proč jsou prarodiče rádi informováni o škole, protože vzdělání nasměruje další životní dráhu vnoučete.

Neméně častým obsahem byla oblast volnočasových aktivit. Zde mě zaujalo, že se jedná o vyprávění pouze ze strany vnoučat. Z šetření vyplynulo, že ačkoliv senioři naplňují svůj život také různými aktivitami, překvapivě se o něm v rozhovorech s vnoučaty nezmiňují. Ani jeden respondent nevedl, že by si s vnoučaty povídal o svých koníčcích. Je to po škole další téma, kde se prarodiče mohou podílet na životě vnoučat.

Další témata se v komunikaci nevyskytují již tak často. Obsahy rozhovorů jsou podobné. Prarodiče a vnoučata hovoří o tom, kdy se setkají, domlouvají si návštěvu. Ojedinele jsem zaznamenala témata strava, počasí, nákupy atd.

Co se týká způsobů komunikace a využitých médií, převládá mobilní telefon. Respondenti oceňují jeho dostupnost a rychlost použití. Zároveň se uvědomují riziko možné „závislosti“.

Další média používají sporadicky a můžeme i tvrdit, že v závislosti na rodinné situaci. V tomto vzorku se vyjevila souvislost používání moderních médií (skype) a vzdálenosti, která dělí prarodiče a vnoučata. A zároveň ti respondenti, kteří mají k sobě blízko, uvádí, že by nových médií využívali více, kdyby je dělila větší vzdálenost a neviděli by se tak často osobně. Tato tvrzení platí samozřejmě pouze pro tento výzkumný vzorek respondentů.

Zvláštní kategorií, která z rozhovorů vyplynula, byla kategorie pomuchlání, kdy si zvláště senioři cení osobního kontaktu a potřebují blízkost vnoučat. Zároveň však oceňují i blízkost médií, která jim přináší klid na duši a jistotu.

V poslední oblasti prarodiče hodnotí život bez médií a s médii. Z obsahu interview je zřejmé, že starší generace si dobře pamatuje dobu, kdy se běžně nová komunikační média nepoužívala. Senioři si uvědomují klady i zápory používání ICT.

Média umožňují prarodičům účast na životě svých vnoučat a to i těm, které dělí větší vzdálenost. V těchto případech jsou nové komunikační technologie velkou pomocí, protože jinak by kontakt mezi příbuznými nebyl tak častý.

Prostřednictvím médií probíhá socializace. Skrze média si prarodiče a vnoučata sdílejí různé informace i zážitky. Vnoučata „nutí“ dědečka s babičkou nová média používat, učit se novým věcem, které mohou využít i v kontaktu s ostatními. A naopak prarodiče upřednostňují osobní kontakt a vytrhují vnoučata z virtuálního světa sociálních sítí. Dochází tak ke střetu minulosti a budoucnosti, kdy z této situace těží obě strany.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se zabývala komunikací prarodičů a vnoučat prostřednictvím médií. Cílem bylo popsat a analyzovat komunikaci mezi prarodiči a vnoučaty prostřednictvím médií. Hlavní výzkumnou otázkou tedy bylo, jak spolu prarodiče a vnoučata prostřednictvím médií komunikují. Dílčí otázky byly stanoveny takto: Jaká média využívají prarodiče a vnoučata při společné komunikaci? Co je obsahem jejich mediální komunikace? Jaký názor mají prarodiče na komunikační média?

V teoretické části bylo možné nahlédnout do oblastí korespondujících s tématem bakalářské práce. Jednalo se o rodinu, přičemž jsem se snažila přiblížit vztah prarodičů a vnoučat. Taktéž v další kapitole, která pojednávala o komunikaci, jsem se zaměřila na prarodiče a vnoučata. Poslední kapitola popisovala aktuální oblast médií.

V empirické části práce jsem se snažila nalézt odpověď na stanovené otázky a to pomocí kvalitativního výzkumného šetření. Po výběru respondentů jsem s nimi provedla polostrukturované rozhovory, které jsem následně analyzovala pomocí prvků zakotvené teorie. Využívala jsem otevřené kódování a kategorizaci.

Při výběru vzorku respondentů jsem narazila na skutečnost, že starší senioři mají nižší gramotnost, co se týče používání nových komunikačních médií. A zároveň to samé platí i pro nejmladší kategorii vnoučat. Tento fakt považuji pro tuto práci jako limitující.

Prarodiče a vnoučata spolu bezpochyby komunikují rádi. Upřednostňují osobní setkání, ale komunikaci skrze média se nevyhýbají. Pokud je dělí větší vzdálenost, ochotně se prarodiče adaptují a komunikují prostřednictvím nových médií (především mobilní telefon a skype). A naopak vnoučata se přizpůsobí světu prarodičů a rádi si popovídají tváří v tvář. Tato oboustranná socializace je výhodná pro obě strany, protože jsou prarodiče i vnoučata vtahováni do životů těch druhých a mohou z těchto situací těžit i za jiných okolností. A právě socializace, adaptace na prostředí a celoživotní učení koresponduje i se sociální pedagogikou.

Jsem si vědoma, že výsledky jsou platné pouze určenou skupinu respondentů a proto by tato práce mohla sloužit i jako námět pro kvantitativní výzkum, jelikož se v našem kvalitativním šetření objevily určité jednotlivosti (např. pasivní používání facebooku), které by zasloužily kvantitativní šetření a větší vzorek respondentů.

Zajímavé by bylo průzkumné šetření zopakovat např. po deseti letech a po té porovnat výsledky. Je jisté, že počítačová gramotnost u seniorů stoupne, ale musíme si uvědomit, že přijdou další novinky v oblasti informačních a komunikačních technologií a starší generace se bude muset na tuto situaci opět adaptovat.

Seznam použité literatury

- BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.
- DEUZE, Mark. *Media life = Život v médiích*. Překlad Petra Izdná. První české vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. 267 stran. Studia nových médií. ISBN 978-80-246-2815-8.
- DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. 1. vyd. [i.e. 2. vyd.]. Praha: Grada, 2008. 502 s. Expert. ISBN 978-80-247-2018-0.
- FRIEDLAENDEROVÁ, H. Děti a média. *Moderní vyučování*. 2012, č. 4, s. 48-49. ISSN 1211-6858
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva a Vendula Hlavatá. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HAMILL Lynne, LASEN Amparo. *Mobil Word: Past, Present and Future*. Guildford: Springer, 2005. 215 s. ISBN 978-1-85233-825-1.
- HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava. 2009. *Proměny prarodičovství v kontextu představ aktivního stáří*. In *Problémy ohrožených skupin, Mezigenerační vztahy v rodině*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc. ISBN 978-80-244-2483-5
- HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava, ŠTÍPKOVÁ, Martina. 2014 „*Typologie prarodičovství v české společnosti – faktory ovlivňující zapojení prarodičů do péče o vnoučata*.“ *Naše společnost* 12 (1) ISSN 2336-1646 [online] [cit. 2016-07-09]
- Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.13060/1214438X.2014.1.12.xx>.

- HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 317 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3037-0.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. 437 stran. ISBN 978-80-262-0982-9.
- Informační společnost v číslech 2016* [online]. Praha, Český statistický úřad. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/informacni-spolecnost-v-cislech-2016>
- JANOUSEK, Jaromír. *Psychologické základy verbální komunikace: projevy psychických funkcí ve verbální komunikaci, významová dynamika a struktura komunikačního aktu, komunikace písemná, ženská, mužská, virtuální, vnitřní kooperace a vnitřní řeč ve verbální komunikaci*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 382 stran. Psyché. ISBN 978-80-247-4295-3.
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 413 s. ISBN 978-80-7367-466-3.
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
- JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 198 s. ISBN 80-86861-80-5.
- KOPECKÝ, Kamil. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2007. 98 s. ISBN 978-80-85783-78-0.
- KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- KRAUS, Blahoslav et al. *Životní styl současné české rodiny*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 246 s. ISBN 978-80-7435-544-8.

- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. *Radosti a strasti prarodičů, aneb, Když máme vnoučata*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1997. 141 s. ISBN 80-7169-455-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1989. 335 s. ISBN 08-056-89.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.
- MAZÁNKOVÁ, Dagmar. *Mezigenerační vztahy a jejich význam z hlediska sociální pedagogiky* [online]. Zlín, 2012 [cit. 2016-07-09]. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/tj9kl6/>>.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 251 s. Základy sociologie; sv. 8. ISBN 80-85850-75-3.
- NOVÁK, Tomáš. *Jak (ne)rozumět emocím stárnoucích rodičů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 112 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-5152-8.
- PLAŇAVA, Ivo. *Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy, dovednosti, poruchy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. 146 s. Psyché. ISBN 80-247-0858-2.
- PRENSKY Marc. *From Digital Natives to Digital Wisdom: Hopeful Essays for 21st Century Learning*. Thousand Oaks: Corwin Press, 2012. ISBN 978-1-4522-3009-2.
- ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
- SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 225 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3850-5.
- SEDLÁKOVÁ, Kateřina. *Prarodiče a jejich místo v životě vnoučat* [online]. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická. [cit. 2016-07-09] Dostupné z: <<http://theses.cz/id/lcb3ob/>>.

- SCHELLMANN, Bernhard et al. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*. Vyd. 1. Praha: Europa-Sobotáles, 2004. 482 s. ISBN 80-86706-06-0.
- SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.
- SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. 1. vyd. Brno: Host, 2014. 341 s. ISBN 978-80-7294-872-7.
- STAŠOVÁ, Leona, SLANINOVÁ, Gabriela a JUNOVÁ, Iva. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 212 stran. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.
- SVOBODA, Jan. *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. 164 s. ISBN 978-80-262-0603-3.
- ŠTEFFLOVÁ, J. Problém mobil. *Učitelství*. 2008, č. 46, s. 15. ISSN 01395718.
- ŠŤASTNÁ, Dita. *Média jako zdroj generační solidarity*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 64 s. Diplomová práce. [cit. 2016-09-19] Dostupné z: <http://theses.cz/>
- TRUMHOVÁ, Tereza. *Působení médií na současné děti z pohledu rodičů* [online]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, UHK. Diplomová práce. 2015. [cit. 2016-09-06] Dostupné z: <http://theses.cz/>
- VESELÁ, Ludmila. *Mobilní telefony v mezigeneračních vztazích* [online]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 45 s. Bakalářská práce. [cit. 2016-09-27] Dostupné z: <http://theses.cz/>
- VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 263 s. ISBN 80-7178-291-2.
- ŽUMÁROVÁ, Monika. *Subjektivní pohoda a kvalita života seniorů*. 1. vyd. Prešov: Akcent print, 2012. 178 s. ISBN 978-8089295-43-2.

Přílohy

Příloha A – Ukázka rozhovoru s respondentem (prarodič)

Příloha B – Ukázka rozhovoru s respondentem (vnouče)

Příloha A – Ukázka rozhovoru s respondentem (prarodič)

Máte velkou rodinu, žijete sama, kolik máte vnoučat a jaký je jejich věk?

.. Nó, rodinu mám docela velkou, když, protože mám přítele, tak když se do toho započítají ještě jeho děti, tak to už mám rodinu hodně velkou. Svoje vnoučata mám zatím tři .. a od přítele mám jedno vnouče a dvě se mají brzo narodit, takže pak to bude vnoučat jako máku. (smích)

Kolik máte vlastních vnoučat a jaký je jejich věk?

Tak, mám tři vlastní vnoučata, nejstaršímu, všichni to jsou chlapci, nejstaršímu je, bude brzo sedm, tomu mladšímu bude, bylo nedávno čtyři a tomu nejmenšímu je rok a půl.

Bydlí od vás daleko?

Nebydlí daleko, bydlí v XXX, já bydlím ve XXX, takže se to v nejhorším dá dojít pěšky, ale já za nimi jezdím autem.

Vídáte se, navštěvujete se? Voláte si? Co převažuje?

Nejradši se navštěvujeme osobně, to je nejlepší, často je hlídám. Jak můžu nejvíc, tak se za nima přijedu podívat. ... Když nemůžu přijet, tak si telefonujeme. Telefonujeme si často, .. ale ani né tak s vnoučatama, jako s dcerama, když si domlouváme, kdy si budu moct vnoučata pučit.

Jakými médii je vaše domácnost vybavena?

Počítač používáme, .. ech připojení na internet přes wifinu, televizi, ale nemáme televizi připojenou k internetu, nebo nemáme tu chytrou televizi přes kterou se může na internet, .. máme všechno vybavení spíš ještě starší a, když by jsme si kupovali nový, tak by jsme tohle to určitě využili, že by jsme koupili i tu televizi, která přímo se dá připojit na internet. Ještě máme dývýdýčko, ale moc ho nepoužíváme, ještě máme vlastně satelit,.. ten používáme dost často, hlavně na nahrávání pořadů, které nestihneme, á .. dývýdýčko jsme hodně dlouho už nevyužívali, ... ale máme ho.

Jaký máte telefon a jaké funkce na něm využíváte?

Já mam úplně obyčejný telefon, protože potřebuju hlavně telefonovat a když se nemohu dovolat, tak píšu esemesky, občas vyfotím nějakou fotečku a na nic jinýho telefon nepoužívám.

Využíváte i jiná média ke komunikaci než telefon?

Využívám, využívám média .. , ehm mailem si posíláme různé obrázky, píšeme si vzkazy, na facebooku se hlavně ... kontaktuji s nevlastním vnoučetem, tam si prohlížím jeho fotky, které tam jeho maminka umístí. ... No a to je asi tak všechno, facebook spíš používám na prohlížení a ... ještě se dívám na stránky mladší dcery, která tam má svoje stránky, .. webový. A jinak moc zatím jsme ostatní média nepoužívali, vnoučata jsou zatím malá, ale .. až budou, až trošku odrostou, tak určitě budeme využívat i další možnosti a budeme se to učit vzájemně, protože já to taky neumím, tak se to budu učit s nima, používat různé další možnosti internetu.

O čem si tak povídáte s vnoučaty, když telefonujete, kdo vypravuje víc?

No, snažím se vnoučata do hovoru zapojit, ptám se jich na různé věci, .. co dělaj zrovna, jak se maj? eh .. co bylo ve škole a školce a .. oni mi podle svého věku odpovídaj, někdy se rozpovídaj víc, někdy míň, podle toho jakou maj zrovna náladu, někdy jsou pěkně drzí. Eh .. a snažím se vypravovat, asi zatím dokud byli takhle malí, tak vypravuju víc já a oni mi odpovídaj, na co se ptám. Ten starší sedmiletý už rozvine hovor více, vypráví mi, co třeba dělali ve škole. Tak, tak. ...

Kdo častěji komunikaci vyvolá?

To bych řekla, že je vzájemný, někdy volají vnoučata prostřednictvím maminky a někdy volám já. .. Podle toho kdo si zrovna vzpomene, že by si chtěl popovídat anebo něco třeba domluvit

Zavzpomínejte, jak jste se naučila pracovat s mobilem nebo s počítačem?

Nó .. to musím říct, že mi nedělalo moc velké problémy, že jsem se ráda učila jak na počítači tak na mobilu. Byla jsem, potřebovala jsem to v práci a když začaly ty počítače .. eh jsme v práci mít, bylo to dost složité, protože vlastně tenkrát

komunikoval počítač jen anglicky, tak všechno jsme si museli zapisovat, aby jsme věděli, co vlastně se nás, co vlastně počítač píše, když jsme s ním komunikovali a dneska bych řekla, vzhledem k tomu českému jazyku, kterej se používá na počítači, eh .. k windowsům a k internetu je to dneska všechno daleko jednodušší. Já když jsem začínala na počítači, tak to byl textovej program, byla černá obrazovka a skákaly tam nějaký písmenka a hesla, dneska si to mladý už ani nedovedou představit, že by takhle komunikovali s počítačem, eh .. dneska je to všechno mnohem jednodušší a rychlejší, ale zase na druhou stranu je pravda, že se zase nevěnuju těm nejmodernějším technologiím a těm nejmodernějším médiím, která vlastně to umožňuje, zatím jsem to nepotřebovala, asi kdyby dcery bydlely, já nevím, 300 km daleko, tak .. by jsme už dávno skypovali a eh .. využívali ostatní možnosti, protože ten přímý kontakt by nebyl tak častý, tak by jsme se snažili komunikovat aspoň přes tydlecty způsoby.

Které médium a proč používáte nejraději?

Tak ... pro .. styk s živými lidmi a hlavně s mými vnoučaty a dcerami, tak používám nejradši telefonické spojení, protože ten kontakt je takovej živěj, blízkěj, ale jinak počítač používám na psaní mailu s úřady nebo internetové bankovníctví nebo na získávání různých informací tak .. to používám internet hodně na čtení zpráv, předpověď počasí, jízdní řády a podobné informace, tak ty hledám většinou na internetu.

Jak jste komunikovala s rodinou dříve, vnímáte rozdíly, jak to bylo dříve a dnes?

No .. je to velikánskej rozdíl ... , je to na něco dobrý, na něco zase třeba bych řekla, že to není až tak dobrý, protože člověk si myslí, že když třeba ... dcery nebo rodiny ty blízky odjedou někam na dovolenou a hned se nehlásej, že tam dobře dojeli, člověk hned získává, takovej pocit nejistoty, že se jim mohlo něco stát a že něco není v pořádku. Já když si vzpomenu na svoje mládí, kdy jsem odjela se školou do třeba Rumunska nebo do Bulharska k moři, tak .. jsem poslala rodičům pohled a přijela jsem dřív než ten pohled přišel, takže rodiče museli být smíření s tím, že vlastně 14 dní nevěděli, co se mnou je a jestli jsem v pořádku a museli věřit, že pořádku jsem, protože tenkrát ty možnosti nebyly. Dneska jsou rodiče zvyklí, že ty děti se furt

hlásej, že o sobě dávaj informace, .. já třeba to nenesu tak těžce, ale vím, že moje švagrová od svejch dětí vyžaduje informace, když někam jedou, třeba každou půl hodinu a jak se neohlásej tak začne trojčit a pak jim ještě vynadá, že se nehlásili a nepochopí, že třeba když oni byli na cestě tak zrovna neměli ani čas ani náladu a chuť jí pořád dávat zprávy, že jsou v pořádku. Tak to se mi zdá až zase takový přemrštěný, že někdo to bere tak, že ty děti musej být vlastně pořád pod dohledem, i dospělý děti, teda když to vezmu takhle no.

A poslední otázka: jaký je Váš věk?

(smích) No mně je 61, ale pořád si myslím, že ... komunikuji .. přes média dost jako na ten věk, i když vím, že někteří, kteří nemají právě jinou možnost vídat své vnoučata média, ovládají líp.

Děkuji za rozhovor.

Příloha B – Ukázka rozhovoru s respondentem (vnouče)

Ahoj, řekneš mi něco o tom, jak si povídáš s babičkou?

No, jo.

Tak, jak si povídáš s babičkou, vídáte se často?

No, docela jo.

Bydlí daleko?

Ani ne, ve vedlejší vesnici.

A telefonujete si třeba?

Jo, třeba když volá mamka, tak chci s babičkou taky mluvit a pak mi mamka pučí telefon a dá to nahlas, no a pak s babičkou mluvíme. Teda i brácha, ten je ještě malej.

Aha a kolik je mu let?

Čtyři.

A tobě?

Mně je sedm.

A o čem si povídáte s babičkou?

No, co se děje, co právě děláme. Jak si třeba hraju... Anebo co budeme dělat, až nás bude hlídat třeba.

A ty už chodíš do školy, vid'?

Jóó o škole taky trochu mluvíme. Třeba, co jsme ten den dělali, co se právě učíme,... který písmenko. Nebo jak umím počítat, máme taky prvouku.... Já mám rád družinu, tam si hrajem, to je jako ve školce, ale nemusíme tam spát.

A máš už svůj mobil?

Ne, to voláme z mamčinyho.

A umíš s ním volat?

No, to ještě ne, to zavolá vždycky mamka.

A máte doma počítač?

Ano.

A chodíš na počítač, na internet?

Jo, chodím.

A na co, co děláš na počítači?

Občas nám tam mamka pouští pohádky.

Takže počítač zapíná taky mamka?

No jo. Ale já to umím taky, ale naši mně to nedovolují.

A s babičkou přes počítač mluvíš nebo si píšeš?

Ne, to ne, my jen telefonujeme. Ale třeba přes telefon si posíláme fotky.

Aha a na těch fotkách jsi ty?

No, já nebo i brácha. Třeba jsme fotili, když mi vypadl první zub. To jsme třeba poslali i druhý babičce.

A kde máte druhou babičku?

Ta bydlí daleko.

A s druhou babičkou si povídáš třeba přes počítač?

Ne s ní si taky jen telefonujeme. A hlavně tady babička nemá ani počítač.

Aha, tak Ti děkuji za rozhovor.